

ΑΧΑΪΑ-CLAUSS

ΕΤΟΣ Η' ΑΡΙΘ. 108

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1973

2

9

Ρωμαντικές Γελίδες τῆς Πατρινῆς Ζωῆς

ΠΑΣΧΑ ΣΤΗΝ ΠΑΛΙΑ ΠΑΤΡΑ

Ο ΑΣΥΓΚΡΑΤΗΤΟΣ μοντερνισμός τῆς εποχῆς μας, ἔχει μεταμορφώσει καὶ ἔχει ἀφαιρέσει τὴν γραφικότητα, τὴν ωραιότητα καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν κοινωνικῶν ἐκφράσεων. Ἰδίως περισσότερο ἔχει σβῆσει πολλὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ ἔθιμα τοῦ Πάσχα.

Ἀλλ' ὅσοι σήμερα καὶ ἂν ἦσαν δυνατόν νὰ ἑορτασθῇ ἡ Λαμπρὴ μὲ τὰ παλιὰ ἔθιμα, θὰ ἀποτελοῦσε μιὰ παραφρονία. Τότε, αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα ἦταν πανηγυρὶς Πανηγύρεων καὶ τὸν ἐρχομὸν τοὺς, τὸν περίμεναν ὅλοι μεγάλοι καὶ μικροὶ μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ.

Ἀπὸ ἓνα ἡμερολόγιο λίαν σεβαστοῦ συμπολίτου μας, ἀποσπῶμεν μερικὰς χαρακτηριστικὰς περιγραφὰς, ποὺ ἀναφέρονται σὲ λησμονιμένα ἔθιμα καὶ σὲ ἐπεισόδια ποὺ ἐλάμβαναν χώραν κατὰ τὶς γιορτὲς τοῦ Πάσχα.

Μιὰ ἐκ τῶν περικοπῶν αὐτῶν ἀναφέρεται εἰς τὸ Πάσχα τοῦ 1865, καὶ γράφει, ὅτι ἐξαιρετικὰ λαμπρὸς ἦταν ὁ πανηγυρισμὸς τῆς Λαμπρῆς. Ἡ Πάτρα μὲ τὴν τότε ἀριστοκρατίαν τῆς, ποὺ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ βαρυτέρα ὁλῆς τῆς Ἑλλάδος, εἶχε μεταβληθῇ σ' ἓνα ἀπέραντο ψησταριό. Καὶ τὸ πῶς φτωχὸ σπῖτι, ἔψενε τὸ ἀρνὶ τοῦ ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα στοῦ δρόμου. Οἱ πυροβολισμοὶ μὲ τοὺς γκραδές, ἦσαν τόσο πυκνοὶ, ποὺ νῶμιζε κανεὶς ὅτι στοὺς δρόμους ἐγίνοντο μάχες. Ὅταν μία παρέα ἐπεσκέπτετο τὸ σπῖτι τοῦ γείτονα πρώτη ὑποδοχὴ ποὺ τῆς γινόταν, ἦταν ὁ νοικοκύρης νὰ ἀρχίσῃ τὶς γκραδιές. Ἐπειτα ἡσπάζετο ὅλους τοὺς ἐπισκέπτες, μὲ τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ χαιρετισμοῦ «Χριστὸς Ἀνέστη», Ἀληθινὸς ὁ Κύριος. Προσέφεροντο ἀμέσως μεζέδες ἀπὸ τὸ ἀρνὶ ποὺ ψηνόταν καὶ ἐπακολου-

θοῦσε χαιρετισμὸς μὲ τὸ ρετινάτο, ποὺ τὰ βαρέλια τ' ἀνοίγαν ἀκριβῶς τὴν μεγάλη Πέμπτη, γιὰ τὸ ὅλο τὸ χρόνον ἔπιναν τότε μόνο μαῦρο κρασί.

Οἱ γυναῖκες τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ἦταν πολὺ θεατὲς. Ὁ νοικοκύρης περιποιόταν τοὺς ξένους καὶ τὸ πλὺν ἡ γυναῖκα τοῦ γιόμιζε τὶς κανάτες μὲ τὸ κρασί, γιὰ τὸ ἐπισκέψεις τοῦ Πάσχα ἦσαν κυρίως ὑπαίθριες καὶ ἐγίνονταν πρὸ τῆς ψησταριᾶς. Συνήθως ἡ συζήτησις περιστρεφόταν γιὰ τὴ μαγειρίτσα, ποὺ λόγῳ τῆς νηστείας, χάλαιγε τὸ στομάχι ὁλων, ἡ γύρω ἀπὸ τὸ ἀρνὶ ἂν ἦταν παχὺ καὶ νόστιμο δεδομένου ὅτι ἐπροκαλεῖτο συναγωνισμὸς ποίους θὰ ψῆσῃ τὸ καλλίτερο.

Εἰς τὸ ἡμερολόγιο ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ ἓνα ὥραιο ἔθιμο, ποὺ κρατοῦσαν τὰ κορίτσια τῆς μακρινῆς ἐκείνης ἐποχῆς. Τὴ νύκτα τῆς Λαμπρῆς ἔλυναν τὸ κερί τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸ ἔκαναν μιὰ πλάκα ἐπάνω, σ' αὐτὴν ἔγραφαν τὸ ὄνομα τοῦ νέου διὰ τὸν ὅποιον ὑπῆρχε ἐνδιαφέρον. Ὅταν πῆγαιναν νὰ κοιμηθοῦν τὴν ἔβαζαν εἰς τὸ στήθος τῶν καὶ ἂν τὸ πρῶν, τὸ ὄνομα τοῦ νέου ἐξακολουθοῦσε νὰ διαβιβάζεται στὴν πλάκα, ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ καλλίτερος οἰωνὸς καὶ προέλεγε τὸν προσεχῆ γάμον τῆς κόρης μὲ τὸν νέον. Ἄν ἦταν σβυσμένον τὸ ὄνειρό της θάσβυνε κι' αὐτό.

Ἐπίσης μεγάλη προσοχὴ ἔδιναν τότε οἱ νοικοκυρεῖς στοῦ κόκκινου χρώματος τῶν αὐγῶν, καθὼς καὶ τὸ βάψιμό τους. Δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι οὔτε ἀνοικτὸ τὸ κόκκινον χρῶμα, οὔτε πολὺ σκοδρὸ. ἀλλὰ νὰ εἶχε τὴν ἀπόχρωση τοῦ αἵματος. Ἐπίσης δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι τ' αὐγὰ οὔτε μελάτα, οὔτε πολὺ βρασμένα, ἀλλὰ νὰ ἦσαν ἀπλῶς

σκληρὰ μὲ τὸ ὥραιο κίτρινον χρῶμα τοῦ κροκοῦ. Κατὰ τὸ ἔθιμο, τὸ πρῶτον αὐγὸ τὸ ἐτσούκριζε ὁ νοικοκύρης μὲ τὴν γυναῖκα του, ἐθεωρεῖτο δὲ εὐτυχία γιὰ τὸ σπῖτι, ἂν ἔσπαζε τ' αὐγὸ τῆς συζύγου. Τότε ἐσήμαινε ὅτι τὸ σπῖτι θὰ ριζοβολοῦσε, ἀμέσως κατόπιν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ἀντήλασαν μεταξύ τους ἀσπασμοὺς τὸ δὲ κόκκινον αὐτὸ τοῦ ποτέρας καὶ συζύγου, ἐτοποθετεῖτο εἰς τὸ εἰκονοστάσι μαζί μὲ τὸ κόκκινον αὐγὸ ποὺ προωρίζετο γιὰ τὸ Χριστό.

Στὸ ἴδιο ἡμερολόγιο ἀναφέρονται ἐπίσης καὶ πολλὰ ἐπεισόδια ποὺ ἐλάμβαναν χώραν κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα.

Αἰώνης ἀναφέρεται ὅτι τὸ Πάσχα τοῦ 1886, ἐπανηγυρίσθη μὲ ἐξαιρετικὰ κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς τότε ἐποχῆς ἀλλὰ ὁ πρίγκηψ Μουρούζης, ποὺ ὁ-

πηρετοῦσε ὡς διοικητὴς τῆς ἱππικῆς στῆς Πάτρα, τὰ ἔκαμε κυριολεκτικὰ θάλασσα.

Ὁ Μουρούζης ἦταν νέος ζωηρότατος καὶ πλουσιώτατος. Ἀπόγονος μεγάλης ἑλληνικῆς οἰκογενείας τῆς Μολδοβλαχίας, κατετάγη εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ προαχθεὶς δὲ εἰς ὑπὸ ἀρχὸν ἐτοποθετήθη στὴν Πάτρα. Τὸ ἱππικὸ ἐσταυλίζετο τότε, εἰς τὴν ὁδὸν Καρόλου καὶ πλησίον εἰς τὴν διασταύρωσιν τῆς μὲ τὴν ὁδὸν Ρήγα Φερραίου.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνη τοῦ Πάσχα, ὅπως ἦταν ἔθιμο οἱ ἀρχεῖς ἐπεσκέφθησαν τὶς στρατώνες τοῦ ἱππικοῦ, ὅπου καὶ τοὺς ὑπεδέχετο ὁ Μουρούζης καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ ἀριστοκρατία καὶ ἄλλος κόσμος. Τὸ κρασί ἔτρεχε ποτάμι. Κατὰ τὸ βράδυ ὅλοι οἱ ἄνδρες τῆς ἱλῆς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν με ἐπικεφαλῇ τὸν Μουρούζην εἶχαν μεθύσει. Ἐτσι, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν αἰμῶν τῆς κρασοκατανύξεως κατὰ τὶς δέκα τὸ βράδυ διατάζει ὁ

Μουρούζης νὰ σελώσουν τὰ ἄλογα καὶ τεθεῖς ἐπὶ κεφαλῇς, ἐξώρμησε διὰ τῆς ὁδοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου καὶ ἔφθασε πρὸ τῆς λέσχης Γκράντ, Κλάμπ, ποὺ εὐρίσκετο στὴν γωνία τοῦ στενοῦ, ὅπου σήμερα ἀκριβῶς ἀπέναντι εἶναι ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ Γκράντ Κλάμπ λειτουργοῦσε καμπαρέ. Τότε τὰ καμπαρέ, ἂν ἐτραγουδοῦσαν οἱ ἀρτίστες εὐρωπαϊκὰ τραγούδια καὶ ἦσαν ξένες, ἐλέγοντο καφέ-σαντάν. Εἰς ἄλλα δὲ ποὺ ἐτραγουδοῦσαν ἀμηνέδες καὶ κλέφτικα ἐλέγοντο καφέ ἀμάν. Μόλις ὁ Μουρούζης ἔφθασεν εἰς τὸ Γκράντ-Κλάμπ, τραβᾷ τὸ σπαθὶ του, σπάει τὴν πόρτα καὶ μπαίνει καβάλα στ' ἄλογο μέσα στοῦ καφέ-σαντάν διατάζοντις νὰ κεραστοῦν ὅλοι. Ἐπειτα βγάζει τὸ μπιστόλι του, πυροβολεῖ καὶ σπάει ὅλους τοὺς καθρέφτες, μπαίνουν ἐν τῷ μεταξύ καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ καβάλ-

λα καὶ αὐτοὶ καὶ κάνουν τὸ καφέ-σαντάν, γυαλιά, καρφιά, πῆραν καὶ τὶς ἀρτίστες καβάλλα στ' ἄλογα καὶ ἀρχισαν τὴν ἀναστάτωση τῆς τότε μικρῆς Πάτρας.

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως, ἀπάνου στὴ λέσχῃ ποὺ ἔπαιζαν χαρτιά, ἀναστατώθηκαν, χάλασε τὸ παιχνίδι καὶ τὰ παλληκάρια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, βγήκαν νὰ σκοτώσουν τὸν Μουρούζην. Εὐτυχῶς ὅμως ὅτι ἀπ' τὴν ἀναστάτωση καὶ σὰν ἀπὸ μηχανῆς Θεός, φάνηκε ὁ Γεωργάκης ὁ Ρούφος ὁ ὁποῖος συνεκράτησε τὰ πνεύματα, δεδομένου ὅτι οἱ Ρουφαῖοι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ κυριαρχοῦσαν κομματικῶς σ' ὅλην τὴν περιόχῃ τῆς Πάτρας. Ἐτσι ὁ Μουρούζης ἀφοῦ ἔσπασε καὶ δύο ἀκόμη καφέ-ἀμάν, τὸ ἓνα ἦταν ἐκεῖ ποὺ σήμερα εἶναι τὸ Ἰντεῶλ καὶ τὸ ἄλλο ἐκεῖ ποὺ εἶναι τὸ ξενοδοχεῖο Μητρόπολις, καὶ ἀφοῦ ἐσήκωσε ὅλη τὴν πόλιν στοῦ πόδι ἀπεσύρθη γιὰ ὕπνον. Τὴν ἄλλη ὁμῶς ἡμέρα ἐκάλεσε τοὺς καταστηματάρχες καὶ τοὺς ἀποζημίωσε πλουσιοπάροχα.

Εἶχε πανδρευθεὶ τότε ὁ Γεωργάκης ὁ Ρούφος ποὺ ἐκάθητο στὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Μαιζώνος καὶ καὶ Ἑρμοῦ, ἐκεῖ ποὺ σήμερα εἶναι

τὸ Κατάστημα Τοξαβίδη. Τὸ σπῖτι ὅμως αὐτὸ τοῦ Ρούφου κἀκε ἀργότερα ἀπὸ πυρκαϊά. Εἶχε πάρει σύζυγον τὴν Ρωζάνη Μαυρομιχάλη, ἀπὸ τὴν μεγάλη οἰκογένεια τῶν Μαυρομιχαλῶν τῆς Ρουμανίας. Οἰκογένεια ποὺ ἀνήκει στὴν ὑψηλὴ ἀριστοκρατία τοῦ Βουκουρεστίου. Ὅταν ἔγιναν οἱ γάμοι καὶ τὴν ἔφερε στὴν Πάτρα, ἔστρωσαν βελούδινο ταπέτο, ἀπὸ τὴν παραλία μέχρι τὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ Πάτρα γιόρτασε γιὰ ἡμέρας τοὺς γάμους τοῦ Γεωργάκη. Ἐτσι ἔφθασε ἡ Λαμπρὴ τῆς χρονιάς ἐκείνης συνέπεσε δὲ νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὸ Λονδίνο ὅπου ἐσπούδασε καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ρούφου Ἀνδρέας, ποὺ παρουσιάσθηκε μὲ ξυρισμένο μουστάκι. Αὐτὸ ὅμως στὴν Πάτρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦταν ἀπαράδεκτο. Ἀντρας χωρὶς μουστάκι δὲν ἦταν δυνατόν νὰ βγῇ ἔξω. Ἀρχισαν λοιπὸν νὰ συζητοῦν οἱ μπράβοι τὸ πρᾶγμα καὶ μαζί μ' αὐτοὺς, ὅλοι οἱ μοσχομάγκες τῆς ἐποχῆς. Ἐκαμαν λοιπὸν κοινὸ διάβημα στοῦ Γεωργάκη νὰ εἰπῇ τοῦ Ἀνδρέα ν' ἀφήσῃ τὸ μουστάκι του γιὰ τὸν ἄνευ γινώριζαν γιὰ Ρούφο. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρέας φορεὺς πολιτισμοῦ γιὰ τὸ ἐξοῦσε στὴν Ἀγγλία, ἦταν ἀνένδοτος, μάλιστα εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ ἔλυνε σάρι-σε στὰ τότε σαλόνια τῆς Πάτρας τὶς καντριλλίες. Τὴν τρίτη ἡμέρα τοῦ Πάσχα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἶχε δοθῇ χορὸς στοὺς ὅποιον ἔλαμψε ἡ καλλονὴ τῆς Σοφίας Μαλιέζου, ποὺ ἀνῆκε σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἀριστοκρατικώτερες οἰκογένειες. Ὁ Ἀνδρέας Ρούφος ποὺ διηύθυνε καὶ τὶς καντριλλίες, ἐγοητεύθηκε ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν της καὶ τὴν ἀγάπησε. Τὴν ἐζήτησε ἐπανειλημμένως γιὰ γυναῖκα του, ἀλλ' ἡ Μαλιέζου, δὲν ἤθελε κατ'

οὐδένα τρόπο νὰ μπλέξῃ μὲ πολιτικούς, γιὰ τὸ σπῖτι τοὺς μετεβάλλετο σὲ ἐντευκτήριο, μπράβων, κουμπουράδων καὶ ὁλων τῶν ἀνησυχῶν στοιχείων ποὺ ἦσαν τότε ἀπαραίτητα γιὰ νὰ κερδηθοῦν οἱ ἐκλογές. Τὸ μυστικὸ ὅμως αὐτὸ ἐγνώσθη στοῦ κόμματος καὶ ἐπειδὴ οἱ Πατρινοὶ συνήθως εἶναι ἀμίμητοι σὲ χαρακτηρισμούς, κόλλησαν ἀμέσως ἓνα δίστιχο τοῦ Ἀνδρέα ἐπειδὴ δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὸ μουστάκι του. Τοῦ ἔλεγαν Κύρ. Ἀνδρέα ἄσε τὰ καμώματα Ἐγὼ [γλέζου]

καὶ πρόσεξε γιὰ θὰ κακοφανῇ τῆς Σοφίας τῆς Μαλιέζου.

Πρὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς, ἔκαμαν συμλοῦλιο, τότε οἱ Ρουφαῖοι καὶ τοῦ ὑπέδειξαν νὰ πάρῃ ἄλλη, διάλεξε δὲ καὶ πανδρεύθηκε τὴν Φιφὴ Πινδάρου.

Ἐπίσης στοῦ ἴδιο ἡμερολόγιου, ἀναφέρεται, ὅτι τὰ μετὰ τὴν ἐπανάσταση χρόνια, εἶχε ἐπικρατήσει τὸ ἔθιμο, τὴν Τρίτη ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς μετὰ τὴν ἀγάπην νὰ πηγαίνουν οἰκογένειες εἰς τὸ νεκροταφεῖο ποὺ ἦταν τότε ὀπισθεν ἀκριβῶς τῆς νέας ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου. Ἐκεῖ ἔψαλλαν τρισάγια στοὺς τάφους τῶν δικῶν τους καὶ ὁσων εἶχαν σκοτωθῇ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν σὲ μάχης τῶν Πατρῶν, ἀντὶ δὲ γιὰ κόλυβα ἐμοίραζαν κουλούρια καὶ αὐγὰ κόκκινα. Αὐτὸ δὲ γινόταν σὲ ἀνάμνησιν τῶν σφαγῶν τῶν Πατρῶν. ποὺ εἶχαν γίνῃ τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ τοῦ 1821.

Δυστυχῶς ἡ ἐποχὴ μας, κατήργησε τὴ γραφικότητα ὁλων τῶν ὁραίων ἐθίμων καὶ ἑορτῶν. ἔκαμε νὰ τὶς νοσταλγοῦμε καὶ μᾶς ἀπόμεινε ξεχωριστὸ θέλημα τὸ νὰ τὶς ἀναπολοῦμεν.

Ἄν δὲν ὑπῆρχε καὶ τὸ ἀρνὶ καὶ τὸ κρασί ἴσως θὰ εἶχαμε ξεχάσει ὅτι εἴμαστε καὶ Ἕλληνες, καὶ ὅτι ἡ Λαμπρὴ εἶναι ἡ πῶς μεγάλη μας γιορτὴ.

